

OPPONENSI VÉLEMÉNY BEDNANICS GÁBOR *TÉRKONFIGURÁCIÓK A MODERN MAGYAR LÍRÁBAN* C. AKADÉMIAI DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉRŐL

Bednanics Gábor akadémiai doktori értekezése az ún. térpoétika fogalmát állítja középpontba, arra vállalkozva, hogy megvizsgálja egyrészt az ebben implikált szempontrendszernek az alkalmazhatóságát a modern lírai szövegek elemzésében, valamint általánosabb, pl. irodalomtörténeti kérdések tárgyalásában, másrészt, hogy körüljárja a teoretikus vonatkozásait. A vizsgálódás korpuszát a modern, nagyjából magyar, de rendre komparatív beágyazásban megjelenített költészet adja, a 20. század legelejétől a kortárs líráig (Térey János műveit külön alfejezet tárgyalja), ám nem történeti sorrendben, és nem csupán az időszak kanonikus alkotásaira korlátozódva (az említett alfejezet közvetlen szomszédságában Gárdonyi költészete áll a fókuszban). A modernség mint elméleti és irodalomtörténeti probléma is meghatározó szerepet kap, a korszakolás kérdésétől bizonyos társadalomtörténeti kontextusokon át az urbanizáció különböző, geográfiai és technikai vonatkozásaiig, vagyis megállapítható, hogy a disszertáció, ha ezt tételes nem jelenti is ki, lényegében összefüggést feltételez a térkonfigurációk sokrétű jelentőségének növekedése és a modernizáció folyamatai között. A vizsgálódás komoly előzményekre támaszkodik, hiszen a szerző korábbi, PhD-értekezésén alapuló *Kerülőutak és zsákutcák* c. monográfiája (2009), amely a modern magyar költészet kezdeteinek poétika- és kultúrtörténeti, periodizációs kérdéseket is érintő tárgyalására vállalkozott, lényegében olyasfajta megalapozó kutatás összegzésének fogható fel, amelynek eredményeiből sok tekintetben jelen munkája is merít (a kötetről az opponens egykor recenzióban fejthette ki véleményét: „Újragondolt kezdetek”, in: *Alföld* 2011/2). Példaként egyrészt a modernség fogalomtörténetével és periodizációs kérdéseivel kapcsolatos fejtegetésekre lehetne hivatkozni (mint az még szóba kerül, éppen ebben az összefüggésben lesz jelentősége az irodalomtörténeti konstrukciók „térbeli” – elsősorban szinkron, keresztmetszetszerű – vonatkozásainak), másrészt a korábbi munka zárófejezetére, amely a modern költészet kulturális és technikai kontextusai közül ugyanúgy kitüntetett figyelmet szentel a nagyváros újszerű tapasztalatának, illetve a vasúti közlekedés korabeli reflexióinak, mint a most tárgyalandó, amelyben szintén található a „vasútköltészettel” foglalkozó, ám más műveket előtérbe helyező fejezet.

A kultúratudományok különféle változatainak és törekvéseinek áttekintő leírásaiban immár több évtizede emlegetett „térbeli fordulat”, *spatial turn*, amennyire átfogónak mutatkozik, olyannyira kevésbé magától értetődő, hogy miféle metodológiai elvárásokat támaszt, mikor és mennyiben tesz szükségessé interdiszciplináris közelítést és – az irodalomtudomány vonatkozásában – a vizsgálódás mely szintjein mutatkozik igazán megvilágítónak. Az ebben az értelemben vett laza körvonalazottságát az értekezés is tükrözi. A szerző a sok mindent magába foglaló *térkonfigurációk* kifejezést emeli munkája címébe, és többfelé jelzi, hogy ezek megragadásában a filozófiától a szociológiáig vagy akár a várostervezésig olyan fogalomhálózatokkal kell számot vetnie, amelyeknek egyesítése talán nem lehetetlen (és az ilyen típusú kihívások amúgy sem idegenek a magát kultúratudományként definiáló irodalomtudomány számára), ám amelyek az irodalmi jelenségek egészen eltérő vetületeire vonatkozathatók. A tér problémája – csak a legkézenfekvőbbeket megemlítve – megjelenhet poétikai-szerkezeti jellegüként, tematikus, de akár filozófiai vonatkozásban,

mediális és intermediális viszonylatokban, a társadalomtörténeti kontextus egy szeleteként, akár az értelmező apparátus vagy a történeti leírás eszköztárának és önreflexív metaforológiájának jelentős komponenseként stb. Talán ez is magyarázhatja azt, hogy az értekezés felépítése – az opponens számára legalábbis – nehezen tár fel konzekvens vezérfonalat, szerkezetet, ha esetlegesen nem is, de nehezen áttekinthetőnek tűnik, amit tulajdonképpen jeleznek is az egyes fejezetek közötti ismétlődések, már szóba hozott összefüggések előkerülései az érvelés későbbi pontjain is. A munka bevezető, de későbbi pontokon is többször visszatérő fejtegetései a térbeli fordulat általános jellemzését a modernség történeti problémájának kérdéskörével kötik össze, azt sejtetve, hogy az ez utóbbit meghatározó alapvető tapasztalati koordináták megragadásában a *modo* kifejezés által szótörténetileg is nyomatékosított időbeli irányultság mellett a tértapasztalat is döntő jelentőségű (a fogalomtörténetről I. H. R. Jauß, „Literarische Tradition und gegenwärtiges Bewußtsein der Modernität”, in Uő, *Literaturgeschichte als Provokation*, Frankfurt, 1970). A tér itt a modern költészet „határtapasztalataként” nyer meghatározást, mintegy előrevetve a következő fejezetekben bemutatott vizsgálódások egyik előfeltevését, majd előkerül az irodalomtörténet problémájaként is, szintén megelőlegezve egy később felvett fonalat. Az értekezést meghatározó elméleti-módszertani pozíciók forrásvidéke természetesen interdiszciplináris karakterű, szociológiától a mediális kultúratudományokig ível, az azonban viszonylag hamar világossá válik, hogy a szerző közelítésmódját a szociológiai modellek (elsősorban Edward Soja munkái), és főként azon feltevés mellett, hogy az irodalmi tértapasztalat legmeghatározóbb tényezője a modern nagyváros megjelenése lehet, de talán ezeknél is meghatározóbban Michel Foucault híres esszéje orientálja az *Eltérő terekről*, középpontban a heterotópia fogalmával. Ez utóbbi teheti szükségessé a kartográfia kultúrtechnikájának tulajdonított kitüntetett szerepet, amely – mint azt a szerző már a 12. oldalon előreveti – a tér és a képiség, illetve a jelszerűség között feltételezett szoros összefüggés kezeléséhez kínál eszközöket. Fontos kitétel itt, hogy a kultúratudományos közelítés egyik, a *topográfia* fogalmát előtérbe helyező javaslatát a szerző felülbírálja arra hivatkozva, hogy ez reprezentáció és gyakorlat kölcsönviszonya helyett túlságos egyoldalúsággal előbbire korlátozná a térpoétika fókuszát (18.). Az interdiszciplináris metodikai megalapozás ellenére az értekezés elemzései világosan poétikai (és olykor ehhez kapcsolódóan filozófiai) karakterűek és érdekűek, vagyis valóban a „térpoétika” kínálkozik a legrelevánsabb kategóriának (kissé meglepő ugyanakkor, hogy Gaston Bachelard *A tér poétikája* c. kezdeményező művére nem található hivatkozás). A „térpoétika” szerepéről a térelméleti diskurzusokban a következő megállapítás olvasható a disszertációban: „a térpoétika, amennyiben a kognitív elméletek, a szociológia és pszichológia, valamint a fenomenológia megállapításaira figyel, a mindig mozgásban lévő, a tapasztalat tere és a tapasztaló közötti folytonos közvetítést kell hogy előtérbe állítsa, így téve lehetővé, hogy a nyelvileg megformált lokalizációk ne külsődleges struktúraként rendeződjenek a passzívnak tételezett szubjektum köré, hanem abban a létesülésben legyenek tetten érhetőek, amelyben az én mint (akár csak verbálisan) cselekvő alakítja a helyeit.” (101.) Ez a program – mint azt elsősorban a „külsődleges struktúrák” elhárítása elárulja – elsődlegesen poétikai program, és megmagyarázza az értekezés felépítésének azon sajátosságát, hogy javarészt kisebb (kifejtettség tekintetében nem mindig egyenletesen arányos) versértelmezések sorozata szervezi.

Ami a modernséget mint irodalomtörténeti kategóriát illeti, a dolgozat áttekinti a fogalomtörténet vonatkozó szakaszának főbb tanúságtételeit, középpontban Baudelaire híres definíciójával, és a kifejezést meghatározó temporális mintázatok ide visszavezethető

ambivalenciáiból mintegy a „térítő” felé keres kiutat. Mintha a térbeliségre nagyobb hangsúlyt helyező kortárs teoretikus javaslatok (pl. 32.) is megerősítést nyújtanának abban, hogy a történeti mintázatok feloldhatatlan paradoxonjaiból (ezeket pl. Paul de Man modernségfogalommal kapcsolatos szkepszise képviseli az értekezésben) a térbeliség szempontja kínálhat kiutat, ideértve az irodalomtörténeti módszertant érintő kezdeményezéseket, pl. a keresztmetszetszerűség hangsúlyozását is.

A bevezetést követő két fejezet, eléggé kézenfekvő módon, a város-, illetve a tájtapasztalat felől közelít a modern költészet térpoétikai szemszögű jellemzéséhez. Előbbi, amely tulajdonképpen a modernség tágabb, kulturális-szociális diszpozícióinak legsűrűbb metszéspontjával kínálkozik, elsőként „a város mint szöveg” poetológiai metafora körülményére kínál alkalmat. Itt talán hiányolható a kitekintés az olyan elképzelésekre, pl. Maurice Blanchot „irodalmi térrel” kapcsolatos esszéisztikájára, amelyek a modern irodalmiságot bizonyos értelemben kiüresedett vagy megvont, önfelszámoló térbeliséggel jellemzik (amit Blanchot Rilke kapcsán éppen a nagyvárosi létezéssel szemléltet: M. Blanchot, *Az irodalmi tér*, Bp. 2005, 96.) – még akkor is, ha a disszertáció okfejtése más irányokban halad. A vonatkozó fejezet kitekint a korai filmművészet releváns alkotásaira, majd az angolszász modernségből vett példákat (Eliot, illetve Williams költeményeit) tárgyalva amellet érvel, hogy a térbeliség felől közelítve az irodalmi szöveg befogadásának azon modalitása lesz meghatározó, amelyben az olvasó az általa olvasott térszerkezet bennfoglaltjaként, „lakójaként” viselkedik (60.). A magyar lírai modernség kezdetei itt szintén a nagyvárostapasztalat megvilágításában kerülnek elő. Itt nagyobb hangsúlyt kap a poétikai jellemzés: jó észrevétel pl. a líra epizálódásának összefüggésbe hozása a városiasodás élményével (65.), *A világosság udvara* c. Babits-vers elemzése (66-72.) is több meggyőző megfigyelést vonultat fel. A következő, a táj „ter(mészet)éhez” forduló fejezet kiinduló feltevése az irodalom és a festészet kölcsönhatásának, egyáltalán a képiségnek tulajdonít kitüntetett jelentőséget, ami indokolható is, különösen a korai modernség esztétista vonulatára gondolva. Ez a kiindulópont alkalmat teremt az irodalmi képiség mibenlétét tisztázni hivatott teoretikus diskurzus rövid áttekintésére, amit verselemzések követnek, először ismét egy Babits-költemény, majd Juhász Gyula *Magyar táj, magyar ecsettel* c. versén vizsgálja meg a szerző a modern irodalmi tájfestészet sajátosságait. Mint ebben a fejezetben végig, itt is fontos szerepet kap a költészet- és kultúrtörténeti kontextus, ezúttal az Alföld-ábrázolások hagyománya kínál érdekes és megvilágító háttérrel a Juhász-vershez fűzött rövidebb észrevételeknek (82-85.). Ebben a fejezetben kap aztán helyet a már említett Gárdonyi- és Térey-elemzés, mindkettő tulajdonképpen rövid pályaképszerű áttekintést is nyújt. Gárdonyi költészete, amelyet itt Kosztolányi 1914-es, a *Nyugatban* megjelent írása tesz érdekessé, illetve lát el történetileg is beszédes perspektívával, a későromantikus költészet és a korai modernség közötti viszony sokarcúságára figyelmeztet, az elemzés következtetése szerint éppen a „színre vitt térstruktúrák” (98.) tekintetében mutat kontinuitást a lírai modernség kezdeményezőbbként számontartott törekvéseivel. Térey verseiben (amelyeket amúgy legalább ilyen joggal a városi tereket vizsgáló fejezetben is lehetett volna tárgyalni) elsősorban arra tesz figyelmessé az értekezés, hogy ezek architekturális érdeklődése bizonyos értelemben visszavezethető egy alapvetőbb, geológiaiaként jellemezett költői perspektívával. Kérdés lehet ugyanakkor, hogy miként jelenik meg ebben a perspektívában a természeti és a művi viszonylata. A fejezet zárásaként tárgyalt (107-108.), *Őskert* c. versben, amely terjedelmének nagy részét egy karóba húzott, a halál és a testi szétdaraboltság mellett a gyermeki lét és az öregkor testi szignáljaival

is felszerelt, önmagát „kellető” játékbabafej leírásának szenteli, a *halálfej* eme magakelletése vajon ellenpontként vagy inkább párhuzamként szolgál a dzsungel „ígérete” számára?

Az értekezés nagyjából második fele olyan fejezetekből épül fel, amelyek – szintén versértelmezésekre koncentrálva – jóval szélesebbre és lazábbra veszik a térkonfigurációk tematikus megjelenésének körét. Elsőként a tér mint szerkezet kerül sorra, némiképp meglepő módon a test vonatkozásában. A testiség és a térbeliség összefüggését először a Pygmalion-mítosz esztétista újraértelmezései kapcsán – és itt is értelemszerűen nagy figyelmet szentelve irodalom és képzőművészet viszonyának – veszi szemügyre a szerző – a vonatkozó okfejtés, amely Kosztolányi *Arany-alapra arannyal*, illetve Babits *Hegeso sírja* c. költeményeinek elemzésére fut ki, az értekezés egyik legjobban sikerült része. A szerző itt igen invenciózusan tárja fel és köti össze a mítosz közismert művészetelméleti vonatkozásait, illetve a preraffaelita és modern feldolgozásait a modern tértapasztalat átfogóbb szempontjával. Egyik konklúziója szerint a térbeliségében megragadott test, ebben az összefüggésben, „materiális akadályként” jelenik meg és képez akadályt a reprezentációelvű művészetfelfogások támasztotta igények számára (119.). Szabó Lőrinc költészete egy absztraktabb testfelfogás tárgyalására teremt alkalmat: itt a „szerkezeti tér” azért mutatkozik meghatározónak a testtapasztalat szempontjából, mert az önmagát testként megragadó szubjektivitás szerkezetszerűként ábrázolja ezt a tapasztalatot, vagyis, ahogyan a szerző fogalmaz, „a tér szerkezetelvű rétegzettségét és függvényszerű viszonyait fedezi fel magán is” (123.), ami természetesen a környezeti és a saját tér elhatárolására tett kísérleteken (vagy éppen ezek kudarcán) is nyomot hagy. Innen tulajdonképpen kézenfekvő módon lehet továbblépni a későmodern költészet személytelen beszédmodot preferáló változatai felé, hiszen ezekben szinte szükségszerűen kell, hogy előtérbe lépjen a térészlelés szubjektív és a térstruktúrák személyfölötti rendezőelvi viszonyának problémája, pl. Nemes Nagy költészetében. Az értekezés ebbe az irányba is halad, Nemes Nagy költészete és poetológiája felé fordul, ugyanakkor elsősorban egy jócskán eltérő kérdést, a hallgatás és a csend poétikai jelentőségére és funkcióira vonatkozót érvényesítve. A *Között* c. vers, egy kidolgozottabb tárgyalásmód keretei között, persze bőven teremtett volna módot a két, eltérő szempont összekötésére, ahogyan a Nemes Nagytól idézett *tér-zene* kifejezés is (136.), ez azonban itt elmarad, összességében olyan kitérőnek láttatva az értekezés ezen lapjait, amely nem sokat tesz hozzá a bevezetőben felvázolt célkitűzéshez. Kissé félrevezetőnek tűnik továbbá itt Babits költészetfelfogását olyan hagyományként említeni (ugyancsak 136.), amely a szót „fölösleges megnyilatkozásnak” tekinti.

Az értekezés ezután a téridő fogalmához, illetve ennek különféle, igen eltérő összefüggésekben vizsgált aspektusai felé fordul: a keresztmetszetszerű „térbeli szekvenciák”, majd az emlékezhelyek történeti-módszertani ajánlatait elemzi, illetve egy alfejezet az esztétikai enteriőrök teljesítményét tárgyalja az idő- és tértapasztalat összekapcsolódásának egy a modernségben jellegzetes és valóban meghatározó változatában. Elsőként egy valójában az értekezés bevezető részei között is elhelyezhető esettanulmány keretében tárgyalja az 1906-os évet, a magyar modernség periodizációjának legfontosabb dátumát, arra helyezve a hangsúlyt, hogy Gumbrecht és mások nyomán úgy vegye szemügyre ezt az – ily módon tulajdonképpen térbelivé is tett – időpillanatot, hogy azt ne illessze egyből történeti narratívákba, azok mégoly kitüntetett pontjaként sem. Ady *Új versek* c. kötetének megjelenése és kortárs fogadtatása itt egyrészt szinkron kontextust nyer (amiben felértékelődik pl. az újság tömegmédiának közönségformáló szerepe – 140-141.), másrészt egy igen izgalmas és új felismeréseket hozó vizsgálódás tárgya lesz, amely először feltárja az Ady színrelépését övező, illetve által kiváltott „forradalmi” időtapasztalat elvárásrendszerének ambivalenciáit, ezt követően pedig bizonyos

diszkrpanciát mutat ki a modernség címke viselkedésében az Ady újszerűségét megragadni igyekvő diskurzusokban.

Az emlékezhelyek koncepciója értelemszerűen azért lesz fontos a disszertáció számára, mert a kulturális emlékezet intézményes vagy kevésbé intézményes térbeli komponenseire tesz figyelmessé. Az ezt az összefüggést körüljáró esettanulmány a budapesti Városligetet kezeli ilyesfajta, funkciójában már 19. századi irodalmi szövegek által előkészített, majd az 1895-ös milleniumi ünnepeken institutionált emlékezhelyként, amely még „a magyar vidék romantikus képét” is képes megidézni (149.). Ez az alfejezet, miután kitekint a városi tér térkép- és útvonalszerű használatának különbségeire, Kosztolányi *Üllői úti fák* c. verséhez fűz néhány megjegyzést – itt megintcsak kérdés, nem lett-e volna jobb helye ennek az vizsgálódásnak a városköltészetet tárgyaló korábbi fejezetben.

Az értekezés utolsó előtti fejezete nyitja talán a legtágabbra a térkonfiguráció fogalmának érvényességi körét, itt a „metafizika” címszava foglal egybe három rövidebb elemzést, amely kétségkívül releváns az irodalmi térképzés vonatkozásában, ám ez a fejezet nem nyújt összegző képet arról, milyen eredményekkel járul hozzá a metafizikai tapasztalat (vagy annak „felfüggesztése”) az értekezésben kibontani kívánt elméleti és módszertani keret kidolgozásához. A fejezet Weöres költészetének tárgyalásával indul, amely itt szintén a „reprezentációelvű azonosság felbontásának” (162.) poétikai teljesítményére példa (vajon ez általában összefügg bizonyos térkonfigurációkkal?), ami itt a nyelv hangzósságának és képiségének „térbeli mozzanataiban” tárulkozna fel. Ezt egy rövidebb Pilinszky-értelmezés követi, ahol a tér sokkal konkrétabb (és részben reprezentációelvű, pl. helyszínekre, helyiségekre vagy mértani formákra irányuló) megvilágításban jut főszerephez, majd az okfejtés „biopoétikai” összefüggés felé fordul. Rilke költészetével a középpontban – itt valóban kézenfekvően metafizikainak nevezhető viszonylatokat érintve – a létezők „hierarchikus” rendjének problémájára fókuszál, az újabb állatfilozófiák egy meghatározó csapásirányához kapcsolódva (és Rilkére gondolva: bevett példatárára támaszkodva). Bár az elemzés nem képez igazi összegzést a fejezet számára, a gerincét alkotó, az angyal kultúrtörténeti motívumát és reflexív poetológiai funkcióját tárgyaló okfejtés az értekezés legszínvonalasabb részeinek egyike.

A zárófejezet tárgya, címe szerint, a tér „széttöredezettsége”, ami persze már az értekezés korábbi szekcióiban is felbukkan. Itt ismét szóba kerül a vasútköltészet, ezúttal a téridő vonatkozásában, amelyen keresztül – a hálózatszerűség, illetve az irány és iránytalanság fogalmait előtérbe állítva – ez a fejezet az értekezés főtémájának egy már korábban is kiemelt tartományához kapcsolódik. A szerző itt elsőként ezúttal egy narratív szöveg, Kosztolányi *Esti Kornéljának* harmadik, a tengerhez vezető vonatutat elbeszélő fejezetét tárgyalja, amely nyilvánvalóan a mozgás és a sebesség felől nyit hozzáférést a téridő modern tapasztalatának mibenlétéhez (és alkalmat kínálna a disszertáció bevezetőjében kiemelt, aztán az elemzésekben el-eltűnedező „kartográfiai” szempont érvényesítésére, elsősorban ott, ahol Esti a tenger simaságát és kétségét a térkép hasonló, mégsem ikonikus megfelelést előfeltételező attribútumai nyomán azonosítja ismerősként: lehet-e más a tenger a térkép papírlapjain, mint sima?). Ezt követően lírai párhuzamokat sorakoztat fel a Kosztolányi-életműből, majd át-, de talán úgy is lehetne fogalmazni, visszatér a „térbeli időszakok” már tárgyalt historiográfiai elgondolásához, illetve azokhoz a modernség idő- és történeti tapasztalatának mibenlétével kapcsolatos dilemmákhoz, amelyek a kortárs és a vissza-, valamint előrettekintő perspektívák kereszteződésében és szembesítésében tárulnak fel. Ezúttal Jürgen Habermas nevezetes

analízise a modernség befejezetlen „projektjéről” kínál alkalmat a modernség és a forradalmi időtapasztalat közötti diszkrepancia ismételt megállapításához (202.), amely itt – akárcsak korábban, már a 139-146. oldalakon – Ady költészetének fogadtatásában nyer irodalomtörténeti visszaigazolást. Itt némi tematikus önismétlést mutat az értekezés, ugyanakkor a *Rohanunk a forradalomba* rövid elemzése (206-209.) révén a forradalom időbeliségének kérdésköre összeköthetővé válik a mozgás és az irány/iránytalanság tapasztalatairól Kosztolányi vasútszövegei kapcsán elmondottakkal. Kézenfekvő, mégis ebben az összefüggésben ritkán végiggondolt ötlet a fejezetet záró Ady/Babits-összevetés (amelynek keretei között, nem túl meglepő módon, Babits szkeptikusnak, sőt ironikusnak mutatkozik a jövő tervezett előidőzését és megtapasztalhatóságát illetően). Ebben az összefüggésben ugyanakkor érdemes lett volna kitérni a kezdődő magyar avantgárd fogadtatására, elsősorban Babits és Kassák ugyan már többek (Deréky Pál, Kálmán C. György és mások) által feldolgozott vitájára, különös tekintettel arra, hogy a fejezet sokat beszél a programszerűségről, programversekről és hasonlókról. A *Ma, holnap és irodalom* c. vitacikkének jelentős szeletében Babits ugyanis gyenesen a Kassák-féle *Programm* programvoltát tette bírálat tárgyává. „Az első meggondolni való – írja itt Babits 1916-ban – az, hogy ez a program – program.” (Babits M., „Ma, holnap és irodalom”, in *Uő: Esszék, tanulmányok* I. Bp. 1978, 440.)

Összegzőképpen elmondható, hogy az értekezés önálló kutatási eredményeken alapuló, elméletileg jól tájékozott, új felismeréseket megfogalmazó, megfontolandó módszertani javaslatokkal élő munka, amely egyben a jelölt szakmai érdeklődésének szerves alakulásáról is tanúskodik. Meggyőzően mutatja be egy viszonylag újkeletű, interdiszciplináris megalapozású közelítésmód irodalomtudományos relevanciáját, több összefüggésben arra is rávilágítva, hogy az érdemben járulhat hozzá az irodalomtörténeti érdekű kutatások előfeltevéseinek tisztázásához is. A munka szerkezeti felépítése helyenként inkonzekvensnek mutatkozik, belső összefüggései nem mindenütt nyerne világos körvonalakat, ami vélhetően azzal magyarázható, hogy a fejezetek egy részében a keletkezés alkalmi kontextusa nincs kellően összehangolva a disszertáció főtémájával. Az értekezés nagy részét alkotó versértelmezések, noha kidolgozottságuk különböző mértékű, a szerző érzékeny szövegolvasói attitűdjéről tanúskodnak, sok esetben új összefüggések feltárásával gazdagítják a modern magyar irodalom itt tárgyalt alkotásainak értelmezéstörténetét. Az értekezés legjobban sikerült részeiben a szövegértelmezés és a kultúrtörténeti vizsgálódás termékeny kombinációja figyelhető meg. Mindezt összevetve javaslom az értekezés nyilvános vitára bocsátását és Bednancics Gábor számára az akadémiai doktori cím odaítélését.

Bp., '23-6-26.

Kulcsár-Szabó Zoltán